

Дергачов Є. В.
канд. філос. наук, доц.,
доцент кафедри теорії та практики управління
ORCID: 0000-0001-7238-2595;
Іваніна Є. О.
студентка ФММ
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського», м. Київ, Україна
ORCID: 0009-0009-6223-4850

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ГАРМОНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ЄВРОПЕЙСЬКИМ

У сучасному глобалізованому світі, де постійні зміни середовища стали нормою, одним з ключових факторів виживання та розвитку підприємств є спроможність до сталого розвитку. Поняття сталого розвитку підприємства можна розглядати відповідно до різних концепцій, однак для підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, питання забезпечення саме концепції сталого розвитку набуває особливої актуальності з огляду на виклики війни, економічної нестабільності та необхідності інтеграції в європейські ринки. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства, охоплюючи міжнародну кооперацію у виробничій та науково-технічній сферах, експортно-імпортні операції та вихід на світовий ринок, має підпорядковуватися загальній стратегії сталого розвитку, яка передбачає не лише досягнення економічної ефективності, але й забезпечення соціальної та екологічної відповідальності.

Сталий розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємства можна визначити як безперервний процес, спрямований на зміцнення його позицій на міжнародних ринках, стабільне зростання експортно-імпортних операцій, ефективне використання ресурсів і мінімізацію зовнішніх ризиків, з урахуванням основних тенденцій міжнародного співробітництва. Основні складові стійкості в контексті ЗЕД включають фінансову стабільність на міжнародних ринках, технологічну конкурентоспроможність, виробничу гнучкість, соціальну відповідальність, маркетингову адаптивність та екологічну безпеку діяльності. При цьому важливо дотримуватись принципів загальної концепції сталого розвитку, що передбачає інтеграцію трьох основних складових: економічної, соціальної та екологічної.

При впровадженні концепції сталого розвитку, значну роль відіграє правове та законодавче регулювання, оскільки воно може створити чіткі рамки відповідальності для бізнесу, урядів і суспільства. Саме за допомогою чітких законодавчих норм можна сприяти глобальній координації зусиль, необхідних для вирішення актуальних викликів та досягнень цілей сталого розвитку.

Провідну роль у правовому забезпеченні принципів сталого розвитку на міжнародному рівні відіграє Європейський Союз. Ключовими регуляторними документами є Європейський зелений курс, представлений у 2019 році, що має на меті зробити Європу кліматично нейтральним континентом до 2050 року. Даний курс охоплює декарбонізацію енергетики, перехід до циркулярної економіки, розвиток екологічного транспорту та стале продовольче забезпечення [1].

Не менш важливою є Директива про корпоративну звітність зі сталого розвитку (CSRD), яка набула чинності у січні 2023 року та замінила попередню Директиву про нефінансову звітність. CSRD охоплює всі великі компанії з понад 250 працівниками, обігом більше 50 млн євро або активами понад 25 млн євро, а також компанії, акції яких котируються на біржах ЄС [2].

Значну роль у забезпеченні сталого розвитку також відіграє ESG-регулювання, що встановлює державні стандарти щодо дій, звітності та розкриття інформації в екологічній, соціальній та управлінській сферах, спрямовані на підвищення прозорості та підзвітності компаній. За даними дослідження KPMG, 96 % із 250 провідних компаній світу звітують про сталий розвиток та ESG, використовуючи стандарти GRI, SASB та керівні принципи фондових бірж. При цьому лідерами у цій сфері є компанії Азіатсько-Тихоокеанського регіону (89 %), Європи (82 %), Америки (74 %) та Близького Сходу й Африки (56 %) [3].

В Україні правове регулювання сталого розвитку перебуває на стадії формування, активно інтегруючись із європейськими стандартами завдяки імплементації Угоди про асоціацію з ЄС. Одним з ключових документів є Стратегія сталого розвитку «Україна–2030», яка визначає основні напрями державної політики для досягнення економічного, екологічного та соціального балансу.

Важливим кроком до гармонізації українського законодавства з європейським є нещодавня ініціатива Міністерства фінансів України щодо запровадження звітності зі сталого розвитку. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову

звітність в Україні» щодо запровадження звітності із сталого розвитку» передбачає, що така звітність має містити інформацію про вплив компанії на питання сталого розвитку та як ці питання впливають на розвиток, ефективність і становище підприємства. Згідно з проєктом, починаючи з 2026 року, звітність зі сталого розвитку мають складати великі підприємства з понад 500 працівниками, а з 2028 року – середні та малі підприємства, цінні папери яких торгуються на регульованому ринку [4]. Дана звітність буде включатися до звіту про управління як окремий розділ, що сприятиме підвищенню прозорості у діяльності українських компаній у сфері сталого розвитку.

Україна також долучилася до Європейського зеленого курсу, представивши проєкт Концепції «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року. Унікальна ситуація України, яка одночасно відновлює зруйновані війною території та інтегрується в європейські структури, створює нові можливості для сталого розвитку, зокрема через затверджений у 2024 році Національний план з енергетики та клімату до 2030 року [5].

Для взяття на себе ініціативи стосовно забезпечення сталого розвитку діяльності, підприємства можуть впроваджувати сталі бізнес-моделі. Найпоширенішими є циркулярна модель, «зелений» ланцюг постачання, моделі відновлюваної енергетики та економіки спільного користування. Циркулярна модель передбачає збереження ресурсів в обігу за допомогою переробки, повторного використання та ремонту, створюючи нові потоки доходу. «Зелений» ланцюг постачання спрямований на мінімізацію негативного впливу ланцюгів постачання на довкілля, що особливо актуально для міжнародної торгівлі. Моделі відновлюваної енергетики сприяють зниженню витрат на енергію та отриманню додаткового доходу через продаж електроенергії.

Впровадження сталих бізнес-моделей не лише допомагає зменшити негативний вплив на довкілля, але й може посилювати міжнародну конкурентоспроможність та надавати компаніям стратегічні переваги. Сталі практики створюють передумови для інтеграції у глобальні ланцюги провідних транснаціональних корпорацій, які все частіше висувають жорсткі критерії сталості до своїх постачальників та партнерів, та забезпечити доступ до спеціалізованих фінансових інструментів, таких як «зелені» облігації та кредити зі зниженими відсотковими ставками. Таким чином, сталі бізнес-моделі можуть стати фундаментом для економічного зростання та міжнародної експансії підприємств.

Загалом, забезпечення сталого розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства вимагає комплексного підходу, що буде поєднувати економічну ефективність із соціальною відповідальністю та екологічною безпекою. Для українських підприємств, що прагнуть інтеграції у європейський економічний простір, впровадження принципів сталого розвитку стає не лише етичним вибором, але й практичною необхідністю, особливо з огляду на нові законодавчі ініціативи щодо запровадження звітності зі сталого розвитку.

Аналіз європейського правового забезпечення сталого розвитку свідчить про необхідність удосконалення українського законодавства у цій сфері, зокрема щодо корпоративної звітності, екологічних податків та стимулювання сталих бізнес-моделей. Впровадження відповідних змін сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств на міжнародних ринках та досягненню цілей сталого розвитку на глобальному рівні. Збалансоване поєднання міжнародного досвіду з українськими реаліями дозволить створити ефективну модель забезпечення сталого розвитку зовнішньоекономічної діяльності, що відповідатиме як національним інтересам, так і світовим стандартам.

Список використаних джерел

1. Європейський Зелений Курс. Представництво України при Європейському Союзі. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobotnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda> (дата звернення: 17.03.2025)
2. Corporate sustainability reporting. European Commission. URL: https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en (the date of application: 17.03.2025)
3. 96 % опитаних компаній в усьому світі готують звітність про сталий розвиток та ESG. KPMG International Limited. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases/2022/11/devyanosto-shist-vidsotkiv-kompaniy-svitu-zvituyut-pro-stalyy-rozvytok.html> (дата звернення: 20.03.2025)
4. Проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо запровадження звітності із сталого розвитку». Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82%20%D0%97%D0%A3.doc> (дата звернення: 23.03.2025)
5. Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 року. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=17f558a7-b4b4-42ca-b662-2811f42d4a33&title=NatsionalniiPlanZEnergetikiTaKlimatuNaPeriodDo2030-Roku> (дата звернення: 23.03.2025)